LIVIU IOAN STOICIU

„O lume paralelă"

Liviu loan Stoiciu a debutat în 1980 cu *La Fanion* (culegere premiată cu un an mai devreme la concursul Editurii *Albatros),* şi s-a impus repede atenţiei (nu totdeauna binevoitoare) a criticii. Era vorba, de la început, de un poet autentic, întîiul volum rămînînd probabil cel mai edificator pentru această autenticitate, cel mai clar şi mai radical. într-o scriitură prozastică, el cuprindea un soi de scurte „naraţiuni" care evocau toate locurile copilăriei autorului (zona unui canton feroviar de la Adjudu-Vechi), alcătuind în fond o „monografie" sentimentală a aşezării, de felul aceleia, celebre, a americanului Edgar Lee Masters din *The Spoon River Antology,* care a găsit direct sau indirect ecou şi la alţi poeţi contemporani, precum Sorescu în *La Lilieci,* Petre Stoica în *Un potop de simpatii* sau Ioana Ieronim în *Eglogă.* Poetul american punea să vorbească de dincolo de mormînt pe nişte foşti locuitori ai orăşelului său din Middle West. La Sorescu se dă cuvîntul locuitorilor actuali. La Stoica şi Stoiciu este preferată o manieră mai autobiografică.

Acela care îşi aminteşte în *La Fanion* este însuşi poetul, amestecînd în impresiile de ieri impresii de astăzi, mai mult construindu-şi viziunile evocatoare, nostalgice şi burleşti pe o matriţă mitologică: *„Măi, frate, ia le uită: din cer, vine / în veşmînt lung (cusut de ea), vai de mine... / (cine?...) cantoniereasa!... nu se poale, în / car de argint, tras de doi / cai (nemuritori, păi...), cu /roţi de aur (şi /spiţele de aramă); a, nu e ea, tu, ai dreptate, e / nevasta lui Zeus (şeful), o/ fi venit la tine, la vacă (priponită pe zonă), să /verifice dacă e şi ea, acolo, o minune, fecioară, transformată, nu?... că /să nu fie amantă.. ă-lei'.... priviţi, bre, sus, la.../ sărut mina, madam / Hera, pa... şi o dată îşi scoase căciula / ţăranul şi femeile, pe peron, gătite în haltă / (aşteaptă ultimul tren, care opreşte aici, personalul / de şase) o dată simt că le muşcă / dantela de sin... (şi se lasă o ceaţă...)".* Fierarul e Marte, sala de dans este sala de ospeţe a zeilor, unde Apollon acompaniază la ghitară, iar Muzele, în cămăşi de noapte, spală în nouă lighene, picioarele oaspeţilor şi aşa mai departe, în această dublă perspectivă, reală şi mitologică, sentimentală şi comică, se petrec în fond scene cotidiene din existenţa satului şi a copilului (care citeşte literatura antică, scoate apă din fîntînă, meditează pe fata picherului sau beau ceai din cana de tablă ascultînd pe un acordeonist care colindă ţara ca să scoată un ban). Se întretaie totodată mai multe voci, într-un babei pitoresc, local. Poezia are prospeţime, vigoare şi haz: *„Salut argonauţi!... strigam eu, în fîntînă, dacă eram /*

trimis să scot apă, de mama, la prînz (cînd venea ea, acasă, / să mănînce, de pe cîmp...): era o regulă... atunci o / dată luam găleata, plină şi, / în picioarele goale fugeam de aici, de peste linie, la barieră, | să sting / lîna (de aur?... de unde..) pe berbec (unul al /picherului, legat de gard, în drum, să pască în şanţ / pe el călăream eu) aprinsă din senin: nu / zbura, mă, băiete, pe el, ziua pe caniculă, în / vis, sărea în sus / cantoniereasa şi eu şi mai şi / strigam: salut, bă şi vouă, zei de rîu, cu trestie /pe cap... era o căldură!., şi după ce ai mei /strîngeau masa, mă moleşeam, aşa şi stăteam / cu ochii nicăieri la orizont, dus şi... vedeam iar / ciclopul cu o / carte, de magie, în buzunar, cum se piaptănă / (cu grebla), îndrăgostit şi îşi / taie barba, cu secera, şi / auzeam, în interiorul meu un huiet: iar / se ciocnesc stîncile (Simplegade), ziceam şi amorţeam, / tot cu gîndul, ăhă... «la o vrăjitoare | legată, pe plajă, în coarnele unui / taur sălbatic, nu? şi» pînă cînd în | sfîrşit, îmi apăreai tu, sirenă, cu / chip de soră mai mare. Melă şi / cu trup de pasăre, să | mă culci (că / dormi pe picioare, bă..) obligatoriu, după / amiază / (hă)".

In a doua culegere ***(Cînd memoria va reveni,*** 1985), spaţiul acesta biografic devine difuz (deşi continuă să ofere materia principală), iar maniera este mult mai sofisticată îndeosebi în poemul ***Glasuri din labirint*** (care ocupă 2/3 din carte). Cititorul de literatură veche grecească recurge aici la construcţia simetrică şi circulară a tragediilor antice cu cor (strofa, antistrofa, epodă). Experienţa liric descrisă în poem este una metafizică a memoriei, înţesată de simboluri (nu pur şi simplu aluzii mitologice precum înainte) şi cîteodată obscură sau absurdă. Dacă nu i se poate tăgădui anvergura, neobişnuită într-o poezie preponderent fragmentară, cum este aceea modernă, lirica.aceasta vizionară suferă de abstracţionism. Senzaţiile erau nespus mai vii în poemele din ***La Fanion.*** Sînt şi prea multe cuvinte mari, care dau impresia de găunos, în pofida unui anumit simţ al confesiei dramatice (ne aflăm în labirint), care este cu siguranţă aspectul artistic cel mai merituos. Citez la întîmplare: *„Stins de acum, învăţat cu gîndul: valul /prăpastiei pline de reproşuri se întinde şi funia | pentru legarea hoţilor, adunată în ceruri, îmi / dă şi mai acută senzaţia | nemărginirii... Mă strîngi la piept, eşti / una ţîţoasă: nimbul, în neorînduială, ce culoare | are? Discul || lunii. Care se înnoieşte. Va ploua / şuvoaie cu grîu; ah, ah, supliciul / memoriei... Te aud, plăcere stricăcioasă a / cărnii. Şi pe tine de aud, nedesluşită / speranţă ce / îmi acoperi ochii: îmi verşi din oala de lut / cu fundul afumat, stranie, drumurile / complicate ce au mai rămas de parcurs, coridoarele / lor închise, trasate de destin. || O victorie a cunoaşterii asupra |violenţei /oarbe: învăţăturile îşi arată /rodul".*

Volumul recent *(O **lume paralelă)*** este mai eterogen decît precedentele (cuprinde, de altfel, cinci secţiuni) şi mai puţin ambiţios decît ***Glasuri în labirint.*** Lui Al. Piru i s-a părut chiar cuminte, fără îndrăzneli, probabil fiindcă *„practică un tradiţionalism abia camuflat (în ciclul **Desene rupestre** şi nu numai aici), purtîndu-şi sufletul arhaic, rural, într-un spaţiu abia urbanizat..."* („SLAST" din 22 aprilie). Sensul tradiţionalist este evident, deşi nu cu totul surprinzător, dacă ne raportăm atît la poeziile de pînă acum ale lui Stoiciu, dominate de memorie, cît şi la orientarea aşa zicînd **retro** a postmodernismului actual. ***Desenele rupestre*** vizitează cu intuiţia civilizaţii trecute, a căror umbră dăinuieşte de zeci de mii de ani, şi în ceaţa cărora se ivesc scheletele de tineri dinozauri, ruine, ulcica de lut cu sufletele strămoşilor. Peste această arheologie se suprapune aceea erotică-personală *(„...amîndoi/sîntem vestigii ale /aceloraşi drumuri uitate cu timpul, pavate / cu blocuri de piatră vulcanică").* Frumoase versuri de iubire *(„ O singură măsură am pentru neasemuita / ta solitudine, iubito: neasemuita mea solitudine. Iubito, / tu nu eşti de origine terestră"),* cum Stoiciu n-a scris înainte, se încrustează în pielea poemelor pe tema eredităţii dense şi misterioase, a civilizaţiei ţărăneşti arhaice, pline de obiectele şi riturile ei simbolice, şi care oferă paginile de rezistenţă ale acestui dintîi ciclu din volum. Iată ***în amurg de vînt,*** unul din poemele cele mai puternice ale lui Stoiciu: *„în amurg de vînt, la ţară Unde nu am / mai dormit din / copilărie, înstrăinat, singur. Privesc de la / fereastra cu / gutui gustate de musculiţe la sfoara de atîrnat oale / din ogradă: e neliniştită. O / nelinişte a trecutului? Noaptea / cică oalele se umplu cu sufletele răposaţilor şi / se plimbă pînă / se varsă; pe aici, pe / unde se ia măsura umbrei de om de la temelia / casei / părinteşti. Nu e // nici o noutate, o / oală o umplu şi eu: la /întina corbului. Cînd / o fi. O să umplu: o / oală plină vîrf, ce bine şi /o să mă vărs în /gîrla /satului? In sat bat / clopotele: vă puteţi concentra o clipă la asta? Gîrla / se varsă în rlu, In amurg de vînt, peştii or / să zboare din creangă în cfeangă. Rîul / din văzduh se varsă în fluviu, / fluviul... Şi / marea imaginaţie a/sufletului meu. înfrîngînd / forţa/întunericului: un sunet de oale sparte numai, în /subconştient, difuz / auzit de fiecare dată cînd mă urc / în pat, mascat şi / mă sperii de toţi cei ce-mi apar / deodată mascau, emoţionaţi, toţi ai mei, tata / mama, bunicile, bunicii, străbunicii, / străbunicele, organisme / unicelulare aduse de vînt, galbene, strecurate pe/ geamul deschis ".* Şi, pe aceeaşi temă, iată şi ***Un vestigiu,*** un poem delicat-vizionar cu imagini rafinate, „chinezeşti", care arată direcţia în care se mişcă de la o vreme lirica poetului: *„Cînd am intrat în umbra / trecutului: ca / tot atîtea flamuri de mîine în vînt,*

suflete / lîngă suflete. Pe / potecile | grădinii îşi / luminau drumul cu felinare. Aveau / ceva de făcui: dar nu-şi aminteau. Parcă //trebuiau să se ducă la o vatră. Vatră: ciţiva / cărbuni | aprinşi, să-i facă reproşuri. / Vatră părăsită, / strămoşească. Să se ducă la / o vatră să-i facă / reproşuri... Parcă: opriţi / lîngă un vestigiu. Vestigiu / al marii / explozii! Ah, / refugiaţi cu toţii în această feerie; îmbrăcaţi / strident, plîngînd, / rîzînd, / zgomotoşi, de o limbă / neînţeleas'că, ei / au venit, fără doar şi poate, să / se tragă de urechi. Formînd / grupuri în jurul / fiecărui felinar: familii, sate / voievodale... Sîntem // într-o grădină a / deliciilor? Ieşiţi din peşteră; sub / cerul liber, influenţaţi de lună, aceeaşi lună care-şi / face liniştită / ocolul / său ".

Singurul lucru rămas aproape neschimbat la Li viu loan Stoiciu este scriitura prozastică, discursivă, în programul poeţilor tineri din ultimul deceniu s-a aflat şi recondiţionarea elocvenţei, după ce înainte i se preferase în mod vădit cealaltă faţă a limbajului, acea fragmentară, inuzuală şi sugestivă a „necuvintelor". Folosind fraza lungă, vorbită, „clară", insistentă, poetul decupează însă versurile în aşa fel încît clauzula să nu coincidă niciodată cu pauza sintactică. Rezultă o tensiune între sintaxă şi prozodie. Tot efectul stilistic stă în ea. Pe de altă parte, imaginaţia s-a rafinat şi poetul înclină mereu mai des acum spre metafora „stilizată" sau hieratică, de unde la început era atras de aspectele „brute", neprelucrate, grunjoase ale realului. Meditaţia personală are uneori, cu tot tactul ei clasic, horaţian, o nobleţe decorativă de stampă orientală: *„Ah, îmi trebuie o preocupare interioară, îmi /zic să nu fiu trist... Pîrîiaşul / din dreapta e gata să mă adoarmă cu susurul lui: în / el porţelanurile, numai | nisip acum, dar / care peste două mii de ani vor prinde / viaţă, sclipeşte deja, le ghiceşti în unda /apei formele, senzuale. Unele / sunt pline de sînge... Toate trec pe / sub umbra / trandafirului, pată de lumină de un roşu aprins. Pată / de lumină femeie. Femeie, tu: cît / am stat întins pe plajă privind / la valurile mici fără să mă satur de mişcarea / lor şi de firişoarele de pietricele ce / le rostogolesc, an de an ce am / înţeles? Nu am înţeles nimic... Pîrîiaşul din / stingă, la / fel: doar că el curge în sens / invers. || Adevărul, mereu adevărul e că din acest lăcaş, al /sufletului, nu trebuie / ieşit... ".*

Liviu loan Stoiciu este un poet original, unul din cei mai înzestraţi ai generaţiei sale. El trebuie citit fără prejudecăţile puriste de care continuă să fie grevată receptarea poeziei tinere într-o anumită critică. A venit timpul ca „prozaismele" sale (mai ales la debut), scriitura elocventă şi celelalte să nu mai fie considerate nepoetice. Literatura se schimbă după cum vrea ea, nu după cum ne închipuim noi.

(România literară, nr. 18, 1989)